

2025

รายงานห้องสมุด และศูนย์สารสนเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังวาลย์ ตุกพิมาย



รายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังวาลย์ ตุกพิมาย

(Ph.D. Library and Information Science)

สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

2568

รายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังวาลย์ ตุ๊กพิมาย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2568

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สังวาลย์ ตุ๊กพิมาย.

รายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ. – สุรินทร์ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. 2568.

240 หน้า.

1. รายงานห้องสมุด--ยืมระหว่างห้องสมุด. I. ชื่อเรื่อง

021.65

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

ศูนย์ผลิตสื่อ ตำรา และสิ่งพิมพ์ดิจิทัล มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

186 หมู่ 1 ถนนสุรินทร์ - ปราสาท ตำบลนอกเมือง อำเภอเมือง

จังหวัดสุรินทร์ 32000

ISBN 978-616-619-626-9

คำนำ

หนังสือเรื่องข่าวงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ รวบรวมขึ้นสำหรับใช้เพื่อประกอบการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และผู้ที่สนใจด้านข่าวงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศได้อ่านและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานโดยมีเนื้อหา ประกอบด้วย ความหมาย ความสำคัญ แนวคิดและพัฒนาการของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศ ผู้เขียนได้นำความรู้และประสบการณ์ตรงระหว่างการทำงาน ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ตำแหน่งบรรณารักษ์ มาบูรณาการร่วมกับประสบการณ์การสอน การวิจัยถึงแม้จะมีตำราและหนังสือด้านนี้อยู่แล้วมากมายแต่เพื่อให้เกิดความรู้และกระบวนการปฏิบัติงานด้านข่าวงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ พร้อมทั้งใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนการศึกษาค้นคว้าให้กับนักศึกษาและผู้สนใจ ผู้เขียนจึงรวบรวมองค์ความรู้และเรียบเรียงพัฒนาหนังสือนี้ขึ้น

ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดทำหนังสือเล่มนี้ และขอขอบคุณเจ้าของหนังสือทุกท่านที่ปรากฏในบรรณานุกรม และวิทยากรทุกท่านในการอบรมการเขียนตำราระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพ รุ่นที่ 8 จัดโดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช รวมถึงคณะกรรมการกลั่นกรองตำราเล่มนี้ก่อนเผยแพร่ที่มีส่วนในการแนะนำ และช่วยปรับแก้ไขตลอดจนผู้บริหาร คณาจารย์ บุคลากรสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ทุกท่านที่มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาหนังสือเล่มนี้สำเร็จ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังวาลย์ ตุกพิมาย

เมษายน 2568

สารบัญ

	หน้า
คำนำ.....	(1)
สารบัญ.....	(2)
สารบัญตาราง.....	(5)
สารบัญภาพ.....	(7)
สารบัญแผนภาพ.....	(9)
บทที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	1
ความหมายของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	1
ความสำคัญของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	4
ความจำเป็นของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	5
พัฒนาการของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	8
ขอบเขตของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	18
ประเภทของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	22
รูปแบบของหน่วยงานห้องสมุด	24
ประโยชน์และความท้าทายของหน่วยงานห้องสมุด	25
หน้าที่และกิจกรรมของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	25
กลไกในการเชื่อมโยงกิจกรรมของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	29
สรุป	30
บทที่ 2 หน่วยงานห้องสมุดกับงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ.....	31
แนวคิดและหลักการของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	31
ความหมายของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	31
ความสำคัญของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	32
วัตถุประสงค์ของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	34
ประโยชน์ของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	35
ลักษณะของงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	36

	หน้า
บทที่ 2 ข่ายงานห้องสมุดกับงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ (ต่อ)	
กระบวนการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศในข่ายงานห้องสมุด	41
รูปแบบความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	43
วิธีการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ	43
การจัดหาหนังสือแบบได้เปล่าและการแลกเปลี่ยน	46
การเลือกทรัพยากรสารสนเทศ	56
ข้อตกลงข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศกับงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	60
ปัญหาอุปสรรค และความสำเร็จของความร่วมมือในการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	62
การบริหารจัดการข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศกับงานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ	63
สรุป	64
บทที่ 3 การใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	67
ความหมายการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	67
ความสำคัญของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	68
วัตถุประสงค์ของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	69
ความจำเป็นของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	70
องค์ประกอบของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	72
รูปแบบของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	73
ปัญหาการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน	74
การใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันรูปแบบบริการยืมระหว่างห้องสมุด	74
การจัดบริการยืมระหว่างห้องสมุด	83
การดำเนินงานบริการยืมระหว่างห้องสมุด	87
เทคโนโลยีสารสนเทศกับงานบริการยืมระหว่างห้องสมุด	91
สรุป	92

	หน้า
บทที่ 4 ข่ายงานห้องสมุดกับการทำงานทางบรรณานุกรม	95
นิยามและแนวคิดพื้นฐานการทำงานทางบรรณานุกรมร่วมกัน	95
ความหมายของบรรณานุกรม	95
ความสำคัญของบรรณานุกรม	96
ความหมายของการควบคุมทางบรรณานุกรม	97
ความสำคัญของการควบคุมทางบรรณานุกรม	98
แนวทางการควบคุมทางบรรณานุกรม	98
รูปแบบและระดับของการทำงานทางบรรณานุกรมร่วมกัน	99
เทคโนโลยีและมาตรฐานสำหรับการทำงานทางบรรณานุกรมร่วมกัน	111
กรณีศึกษาการทำงานทางบรรณานุกรมร่วมกัน	112
ความท้าทายและแนวโน้มในการทำงานทางบรรณานุกรมร่วมกัน	113
แนวทางการพัฒนาการทำงานทางบรรณานุกรมร่วมกันในอนาคต	114
สรุป	115
บทที่ 5 ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศยุคดิจิทัล	117
ความหมายของสารสนเทศ	117
ความหมายและความสำคัญของข่ายงานห้องสมุดยุคดิจิทัล	118
ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศกับเทคโนโลยีสารสนเทศ	119
การบริการสารสนเทศคอลเล็กชันดิจิทัล	120
การส่งเสริมการใช้บริการสารสนเทศผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต	124
การค้นคืนสารสนเทศในรูปแบบดิจิทัล	130
ผลกระทบห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศดิจิทัล	141
เทคโนโลยีสารสนเทศกับการพัฒนาข่ายงานห้องสมุด	144
แนวโน้มและทิศทางของข่ายงานห้องสมุดยุคดิจิทัลในอนาคต	145
สรุป	146

	หน้า
บทที่ 6	
รายงานห้องสมุดกับสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ	149
ห้องสมุด มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์กับรายงานห้องสมุด	149
กรณีตัวอย่างการดำเนินงาน โครงการพัฒนาเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย (ThaiLIS) ภายใต้สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	150
แนวโน้มและทิศทางการพัฒนารายงานห้องสมุดในอนาคต	180
สรุป	181
บทที่ 7	
กรณีตัวอย่างรายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	183
ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ภาคกลางตอนบน	183
ความร่วมมือระหว่างเครือข่ายห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน	186
เครือข่ายความร่วมมือ Thai SARN	188
เครือข่ายความร่วมมือ PULINET	190
เครือข่ายความร่วมมือ THAILINET	192
เครือข่ายความร่วมมือพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ThaiLIS	193
เครือข่ายความร่วมมือหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	195
กรณีตัวอย่างรายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศระดับท้องถิ่น	199
รายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศระดับนานาชาติ	200
ประโยชน์ของการดำเนินงานรายงานห้องสมุด	203
ปัจจัยสำคัญของการดำเนินงานรายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ	203
สรุป	205

	หน้า
บทที่ 8 ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศกับการประเมินคุณภาพบริการสารสนเทศ	207
ความหมายของการประเมินคุณภาพบริการสารสนเทศ	207
ความสำคัญของการประเมินการบริการสารสนเทศ	208
วัตถุประสงค์ของการประเมินบริการสารสนเทศ	209
ประโยชน์ที่ได้รับจากการประเมินบริการสารสนเทศ	211
วิธีการประเมินบริการสารสนเทศ	212
ความคาดหวังของผู้ใช้บริการสารสนเทศ	213
กรณีตัวอย่างการประเมินคุณภาพบริการของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ	215
การประเมินคุณภาพบริการและความคาดหวังโดยการใช้ไลบ์ควอลพลัส	218
บทบาทของข่ายงานห้องสมุดในการประเมินคุณภาพบริการสารสนเทศ	225
สรุป	226
.....	
บรรณานุกรม.....	229
บรรณานุกรม.....	253
ภาคผนวก ก คู่มือการใช้งานระบบสืบค้นฐานข้อมูล	(หน้า 1 – 18
	หน้า)
ประวัติผู้เขียน.....	277

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
8.1 เรื่องที่ประทับใจและไม่ประทับใจ และข้อเสนอแนะ.....	215

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 กระบวนการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศ.....	45
3.1 ลงนามความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ.....	71
3.2 แบบฟอร์มขอใช้บริการผ่านเว็บไซต์.....	77
3.3 แบบยื่นคำขอใช้บริการผ่านอีเมล.....	78
3.4 สหบรรณานุกรม.....	79
3.5 เงื่อนไขการให้บริการ.....	80
3.6 บริการสืบค้นสารสนเทศของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.....	81
3.7 ผลการสืบค้น.....	81
3.8 การค้นโดยใช้คิวเวิร์ด.....	82
3.9 กรอกรายละเอียดและเลือกสถานที่รับทรัพยากรสารสนเทศ.....	82
4.1 สถาปัตยกรรมของระบบฐานข้อมูลสหบรรณานุกรม.....	105
4.2 หน้าหลักของสหบรรณานุกรมสถาบันอุดมศึกษา.....	106
4.3 การสืบค้นข้อมูลสหบรรณานุกรม.....	107
4.4 หน้าหลักการสืบค้น.....	108
4.5 ภาพการสืบค้นด้วยชื่อวารสาร.....	108
4.6 ภาพผลลัพธ์การสืบค้น.....	109
4.7 ภาพแหล่งวารสารที่มีบทความที่ต้องการ.....	109
5.1 เว็บไซต์ห้องอ่านหนังสือเสมือนของหอสมุดแห่งชาติรัศมีชัย.....	121
5.2 เว็บไซต์โครงการเครือข่ายห้องสมุดในประเทศไทย.....	122
5.3 เฟซบุ๊กของศูนย์ฝึกอบรมทางไกลเสมือนจริง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.....	123
5.4 วิดีทัศน์ให้ความรู้ที่เผยแพร่บนยูทูป.....	124
5.5 แบบยื่นคำขอใช้บริการผ่านอีเมล.....	125
5.6 ตัวอย่างบล็อกส่วนตัว.....	126
5.7 ตัวอย่างการใช้ทวิตเตอร์ในการเผยแพร่ข้อมูลของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.....	127

5.8	วิธีทัศน์แนะนำการให้บริการยืมคืนห้องสมุด.....	128
-----	---	-----

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
5.9	เฟชบุ๊กของสำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์..... 130
5.10	โฮมเพจของสำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์..... 131
5.11	ตัวอย่างของสารบบเรื่อง..... 132
5.12	ตัวอย่างของเวิร์กเอ็นจิน..... 133
5.13	ตัวอย่างของหน้าจอห้องสมุดอัตโนมัติ..... 134
5.14	ตัวอย่างของการเข้าระบบสมุดอัตโนมัติ..... 134
5.15	ตัวอย่างของการเข้าระบบห้องสมุดอัตโนมัติ..... 135
5.16	ตัวอย่างการสืบค้น OPAC โดยใช้คำ..... 135
5.17	ตัวอย่างการสืบค้น OPAC แบบมีเงื่อนไข..... 136
5.18	การสืบค้นโดยใช้ชื่อเรื่อง..... 136
5.19	การสืบค้นสารสนเทศโดยการจัดเรียง..... 137
5.20	รายละเอียดของทรัพยากรสารสนเทศ..... 137
5.21	จำนวนเล่มของทรัพยากรสารสนเทศ..... 138
5.22	สถานะของทรัพยากรสารสนเทศ..... 138
5.23	วันกำหนดส่งของทรัพยากรสารสนเทศ..... 139
5.24	การกำหนดขอบเขตของข้อมูล..... 139
5.25	ตัวอย่างเมนู Home..... 140
5.26	การตรวจสอบรายการยืมของผู้ใช้บริการ..... 140
5.27	ตัวอย่างการแก้ไขข้อมูลส่วนตัวของผู้ใช้บริการ..... 141
6.1	ป้อนรหัสผู้ใช้งานและรหัสผ่าน..... 153
6.2	เข้าสู่ระบบ login..... 154
6.3	ป้อนข้อมูลแบบสำรวจจำนวนเอกสาร..... 154
6.4	กรอกแบบสำรวจจำนวนเอกสาร ปี 2559..... 155
6.5	กรอกจำนวนเอกสารที่จะส่งในแต่ละปี..... 155

6.6	รายชื่อเอกสารที่จะลงรายการ.....	156
6.7	Work Sheet ลงรายการเอกสาร TDC.....	156
6.8	การแกะเอกสาร TDC.....	158

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
6.9 การฝึกเอกสาร TDC อย่างประณีต.....	158
6.10 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 1	159
6.11 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 2.....	159
6.12 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 3	160
6.13 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 4	160
6.14 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 5.....	161
6.15 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 6.....	161
6.16 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 7.....	162
6.17 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 8.....	162
6.18 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 9.....	163
6.19 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 10.....	163
6.20 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 11.....	164
6.21 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 12.....	164
6.22 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 13.....	165
6.23 การทำลายน้ำलिखित्ธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ขั้นตอนที่ 14.....	165
6.24 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 1.....	166
6.25 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 2.....	166
6.26 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 3.....	167
6.27 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 4.....	167
6.28 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 5.....	168
6.29 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 6.....	168
6.30 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 7.....	169
6.31 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 8.....	169

6.32 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 9.....	170
6.33 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 10.....	170
6.34 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 11.....	171
6.35 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 12.....	171

สารบัญภาพ(ต่อ)

ภาพที่	หน้า
6.36 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 13.....	172
6.37 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 14.....	172
6.38 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 15.....	173
6.39 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 16.....	173
6.40 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 17.....	174
6.41 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 18.....	174
6.42 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 19.....	175
6.43 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 20.....	175
6.44 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 21.....	176
6.45 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 22.....	177
6.46 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 23.....	177
6.47 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 24.....	178
6.48 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 25.....	178
6.49 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 26.....	179
6.50 การป้อนข้อมูลและอัปโหลดเอกสารเข้าระบบขั้นตอนที่ 27.....	179
7.1 เครือข่ายสารสนเทศนครราชสีมา.....	200
7.2 OhioLINK.....	202
8.1 Interlibrary Loan.....	216
8.2 แบบประเมินผลความพึงพอใจต่อการใช้บริการยืมระหว่างห้องสมุด.....	217
8.3 มิติของคุณภาพบริการห้องสมุด.....	224

สารบัญแผนภูมิภาพ

แผนภูมิภาพที่	หน้า
1.1 วิวัฒนาการขายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ.....	8
8.1 แบบจำลองปัจจัยที่มีผลต่อความคาดหวังคุณภาพบริการ.....	214

บทที่ 1

แนวคิดเกี่ยวกับข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ความสำคัญของงานบริการของห้องสมุด เป็นการส่งเสริมให้ใช้บริการของห้องสมุดให้มากขึ้น จัดบริการให้มีความหลากหลาย มีทรัพยากรสารสนเทศตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้บริการ การสร้างความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเป็นบทบาทหนึ่งที่ยุทธศาสตร์ ต้องมีองค์ความรู้เพื่อพัฒนางานบริการในห้องสมุดต่อไป สำหรับในหนังสือเล่มนี้เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจตรงกันผู้เขียนขอให้นิยามศัพท์ “ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด” กับ “ข่ายงานห้องสมุด” หมายถึงความร่วมมือของห้องสมุดตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป เพื่อจัดบริการหนังสือ สื่อ ฐานข้อมูล และทรัพยากรสารสนเทศที่ตกลงจะให้บริการผู้ให้บริการห้องสมุดร่วมกัน ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ได้มีการดำเนินการมาอย่างช้านานตามหลักการของการแบ่งปันทรัพยากรสารสนเทศ องค์ความรู้ และการให้บริการของห้องสมุด ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีวัตถุประสงค์เพื่อการให้บริการยืม - คืน ทรัพยากรสารสนเทศระหว่างห้องสมุด เป็นการกระจายโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ ขจัดปัญหาอุปสรรคเรื่องงบประมาณในการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศ ทั้งนี้ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเป็นกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งในงานบริการของห้องสมุด หนังสือเล่มนี้จึงรวบรวมเนื้อหาเพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจด้านกิจกรรมของความร่วมมือระหว่างห้องสมุดโดยนำเสนอเนื้อหาตามลำดับดังนี้

ความหมายของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ความหมายของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศหรือความร่วมมือระหว่างห้องสมุด คือความร่วมมือกันของห้องสมุดตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป โดยร่วมมือกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการในการดำเนินงานด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน เพื่อประโยชน์ต่อการบริการและการดำเนินงานร่วมกันของห้องสมุด โดยมีหลักการของการสร้างความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างห้องสมุด พัฒนาการดำเนินงานของห้องสมุดในข่ายงานความร่วมมือให้เป็นมาตรฐานสากล ส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรสารสนเทศระหว่างห้องสมุดร่วมกัน ส่งเสริมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพของผู้ปฏิบัติงานห้องสมุด ทั้งนี้ความหมายของความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีนักวิชาการกล่าวถึงความหมายไว้อย่างน่าสนใจและสอดคล้องกันดังนี้

ทุมภู เมืองคลี (2554 : 119) อธิบายถึงเครือข่ายห้องสมุด (Library Network) หมายถึงความร่วมมือระหว่างห้องสมุดตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป เพื่อให้ผู้ใช้ห้องสมุดได้ใช้ทรัพยากรและบริการ

ของห้องสมุดร่วมกันได้มากขึ้น ซึ่งเครือข่ายห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศมีประโยชน์ต่อการดำเนินงานและบริการดังนี้ ผู้ใช้บริการได้มีโอกาสเข้าถึงสารสนเทศตามความต้องการและสิ่งที่จะได้รับอย่างครบถ้วน ถูกต้อง เชื่อถือได้ และทันสมัยเท่าเทียมกันไม่ว่าเป็นสมาชิกของเครือข่ายห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศขนาดเล็กหรือใหญ่ และทรัพยากรของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศได้นำมาใช้คุ้มค่าการลงทุนและเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรสารสนเทศในห้องสมุดแห่งหนึ่งอาจมีการใช้ไม่คุ้มค่าภายในห้องสมุดแห่งเดียวเพราะผู้ใช้มีจำนวนน้อย รวมทั้งลดการทำงานที่ซ้ำซ้อนกัน ลดค่าใช้จ่ายเวลาและแรงงาน ความสามารถนำงบประมาณหรือทรัพยากรที่มีอยู่จำนวนเท่าเดิมนั้นไปพัฒนางานได้มากขึ้น นอกจากนี้ทำให้เกิดมีมาตรฐานในการทำงาน ตลอดจนเป็นการเผยแพร่สารสนเทศเข้าถึงผู้ใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ผู้ใช้เป็นผู้ใช้บริการในห้องสมุดที่ไม่มีทรัพยากรสารสนเทศครบถ้วนและเทคโนโลยียังไม่สมบูรณ์

วรณัฐ สุนทรวิจิต และบุญชา วิชาไพศาล (2550 : 5) ได้อธิบายว่าความร่วมมือ (Cooperation) หมายถึง การที่บุคคลหรือหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ 2 คนหรือ 2 แห่งขึ้นไป ร่วมกันดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนร่วมกัน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ร่วมกันกำหนดขึ้น และมีระดับความเป็นทางการมาก ดังนั้นความร่วมมือในการจัดการสารสนเทศของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเพื่อการบริหาร หมายถึง การที่ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศมากกว่า 2 แห่งขึ้นไป ได้ร่วมกันกำหนดเป้าหมายในการดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการสารสนเทศตามกระบวนการต่าง ๆ เช่น การผลิต การจัดหา และการให้บริการ โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ให้สามารถดำเนินการได้ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในเป้าหมายให้เกิดประโยชน์ในการใช้งานจากสารสนเทศเพื่อการให้บริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศที่ร่วมมือกัน

นิตยา พิรานนท์ (2548 : 232-233) กล่าวถึง ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ตรงกับคำภาษาอังกฤษ ว่า Library Cooperation เป็นการแบ่งปันทรัพยากรสารสนเทศเพื่อใช้ร่วมกัน (Resource Sharing) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมและเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันในการให้บริการผู้ใช้ ทั้งนี้อาจเป็นสถาบันบริการสารสนเทศในภูมิภาคเดียวกันหรือในสาขาวิชาเดียวกัน เช่น ภาควิชาเดียวกัน เช่น ภาควิชาห้องสมุด (Library Consortium)

พรทิพย์ สุวันทรัตน์ (2548 : 101-133) กล่าวถึง ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ หมายถึง การสร้างและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบของการทำงานร่วมกันระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ โดยยึดหลักความเสมอภาค ความยุติธรรม และอุดมการณ์ที่ว่า ความร่วมมือเป็นสิ่งที่ดีงาม และก่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันต่อการบริการสารสนเทศแก่ผู้ให้บริการ ความร่วมมือเข้ามามีผลต่อการขยายขอบเขตของงานบริการสารสนเทศ การบริการสารสนเทศที่เอื้อประโยชน์ต่อผู้ใ้ใช้มากยิ่งขึ้น และการลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของห้องสมุดและศูนย์

สารสนเทศข่าวงานของห้องสมุดหรือความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศจึงครอบคลุม การใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน (Library Resource Sharing) การทำงานร่วมกัน และการแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าคำทุกคำมีความหมายในทิศทางเดียวกันทั้งสิ้น กล่าวคือ ในแง่ของการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันหมายถึง การผลิต การจัดหา การให้บริการยืมคืนระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ โดยมีการกำหนดวัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินการร่วมกันไว้อย่างชัดเจน ส่วนในแง่ของการทำงานร่วมกัน ครอบคลุมการร่วมกันสร้างและพัฒนากฎเกณฑ์และมาตรฐานในงานต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและการพัฒนางานให้เกิดมาตรฐานหรือแนวปฏิบัติที่ดี เช่น การวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ มาตรฐานการลงรายการบรรณานุกรมที่เครื่องคอมพิวเตอร์อ่านได้ การสร้างฐานข้อมูลบรรณานุกรมกลางที่ทุกสถาบันบริการสารสนเทศเข้าถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และการกำหนดหัวเรื่องมาตรฐาน ส่วนในแง่ของการแลกเปลี่ยนครอบคลุมการแลกเปลี่ยนทรัพยากรสารสนเทศ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ วิชาการต่าง ๆ หรืออาจมีการแลกเปลี่ยนบุคลากรในระดับต่าง ๆ โดยไม่ว่าจะเป็นในด้านใดก็ตาม ล้วนยึดหลักของความเสมอภาค ความยุติธรรมและประโยชน์ของผู้ใช้บริการสารสนเทศเป็นสำคัญ

อุทัย ทุดิยะโพธิ์ (2528 : 32) ได้กล่าวถึง ข่าวงานห้องสมุด คือ ข่าวงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เป็นการดำเนินงานของห้องสมุดในอันที่จะทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อวัตถุประสงค์ในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน โดยอาศัยโทรคมนาคมและคอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือดำเนินการ

วงศ์สว่าง เชาว์ชุติ (2014) ได้กล่าวว่า ข่าวงานห้องสมุดมีความสำคัญในฐานะกลไกที่ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อนในการจัดหาทรัพยากรสารสนเทศ และขยายขอบเขตการให้บริการโดยไม่จำเป็นต้องเพิ่มงบประมาณอย่างมหาศาล นอกจากนี้ ข่าวงานห้องสมุดยังช่วยพัฒนาความเชี่ยวชาญของบุคลากรผ่านการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน

จันทร์หา เทพอวยพร (2019) ได้วิเคราะห์ความสำคัญของข่าวงานห้องสมุดในยุคดิจิทัลว่าเป็นการตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้ใช้ที่ต้องการเข้าถึงสารสนเทศได้อย่างรวดเร็ว ไร้ขอบเขต และตรงกับความต้องการ ข่าวงานห้องสมุดจึงไม่เพียงเป็นการรวมตัวกันทางกายภาพ แต่ยังรวมถึงการเชื่อมโยงในโลกเสมือนผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอีกด้วย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ข่าวงานห้องสมุด (Library Network) หมายถึง ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดตั้งแต่สองแห่งขึ้นไป ในการแบ่งปันทรัพยากร บริการ และความเชี่ยวชาญ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันที่ห้องสมุดแต่ละแห่งไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง (Kopp, 1998) ข่าวงานห้องสมุดอาจจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ ประเภทของห้องสมุด หรือความสนใจเฉพาะทาง ข่าวงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ คือ การตกลงร่วมกันเพื่อดำเนินกิจกรรม

ด้วยกันระหว่างห้องสมุดตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ซึ่งอยู่ต่างสังกัดต่างหน่วยงานมีงบประมาณของตนเอง เป็นเอกเทศ รวมมือกันอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการในการดำเนินงานในด้านใดด้านหนึ่ง หรือหลายด้าน เพื่อประโยชน์ต่อการบริการและการดำเนินงานร่วมกันของห้องสมุดและศูนย์ สารสนเทศในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ หลักการของการสร้าง ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ คือ ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและศูนย์ สารสนเทศ ส่งเสริมการพัฒนาการดำเนินงานของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศในข่ายงานให้เป็น มาตรฐานสากล ส่งเสริมให้เกิดการใช้ทรัพยากรสารสนเทศระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ร่วมกัน ส่งเสริมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นส่งเสริมให้เกิดความก้าวหน้าทางวิชาการและวิชาชีพดังนั้น ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศจึงมีจุดประสงค์หลักคือการใช้บริการและการใช้ทรัพยากร สารสนเทศร่วมกันเป็นสำคัญ

ความสำคัญของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ความสำคัญของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เป็นปรัชญาในการจัดการให้มีความ บริการสารสนเทศ คำนึงถึงผู้ใช้บริการสารสนเทศเป็นสำคัญ ทั้งนี้โดยมีนักวิชาการนำเสนอ ดังนี้ (นิตยา พิรานนท์.2548 : 232-233) ความสำคัญของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ประกอบด้วย

1. ส่งเสริมประสิทธิภาพและคุณภาพของงานบริการสารสนเทศ
2. ให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้มากขึ้นอย่างกว้างขวาง ลุ่มลึก และครบถ้วน
3. หลีกเลี่ยงการทำงานที่ซ้ำซ้อน ประหยัดทั้งในด้านทรัพยากรสารสนเทศ บุคลากร ผู้ใช้บริการสารสนเทศและงบประมาณ
4. ลดช่องว่างระหว่างสถาบันบริการสารสนเทศที่มีขนาดใหญ่กับขนาดเล็กให้ทัดเทียม ในด้านบริการและเผยแพร่สารสนเทศ

ทั้งนี้จากความสำคัญของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ กิจกรรมที่มีความสำคัญ ต่อภารกิจของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศที่สำคัญ ทั้งนี้พรทิพย์ สุวันทรัตน์ (2548 : 108-109) ได้กล่าวถึงกิจกรรมความสำคัญของกิจกรรมข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศดังนี้

1. เป็นการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน เช่น สหบรรณานุกรมออนไลน์ ซึ่งรวบรวม ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศแหล่งต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ในการเข้าถึง ทรัพยากรสารสนเทศจำนวนมากที่ไม่จำกัดเพียงห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศที่ผู้ใช้เป็นสมาชิก เท่านั้น

2. ช่วยลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน เช่น การวิเคราะห์และการทำรายการร่วมกัน โดยห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศผลงานของแต่ละแห่ง อันเป็นการสิ้นเปลืองแรงงานและงบประมาณได้จำนวนมาก 3. พัฒนาขยายขอบเขตการบริการให้กับผู้ใช้บริการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เช่น บริการยืมระหว่างห้องสมุดบริการนำส่งสารสนเทศ เป็นต้น

4. สร้างพลังการต่อรองต่อผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่าย ในการกำหนดราคาหรือส่วนลดของผลิตภัณฑ์และบริการ เช่น ฐานข้อมูล รวมทั้งบริการต่าง ๆ ที่จะได้เพิ่มเติม

5. พัฒนาระบบการทำงานร่วมกัน การสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ รวมทั้งการนำมาตรฐานมาใช้อย่างเป็นระบบ เพื่อเอื้อต่อการทำงานร่วมกัน การเข้าถึง และการแลกเปลี่ยนสารสนเทศ

6. พัฒนาบุคลากรและวิชาชีพ ความร่วมมือทำให้เกิดมีการประชุม การสัมมนา การพัฒนาบุคลากรร่วมกันที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในงานเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศจึงมีความสำคัญดังนี้ ส่งเสริมคุณภาพและประสิทธิภาพบริการสารสนเทศ เป็นการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน ช่วยให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศได้อย่างกว้างขวาง โดยใช้สหบรรณานุกรมออนไลน์ ทั้งนี้ยังลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน เช่นการวิเคราะห์และการทำรายการทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน พัฒนาขยายขอบเขตการบริการให้กับผู้ใช้บริการของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เช่น บริการยืมระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศบริการนำส่งสารสนเทศ พร้อมทั้งยังเป็นการสร้างพลังการต่อรองต่อผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่าย ในการกำหนดราคาหรือส่วนลดของผลิตภัณฑ์และบริการ และยังเป็นการพัฒนาการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งยังเป็นการสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงาน อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาบุคลากรและวิชาชีพ โดยข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศก่อให้เกิดให้มีการประชุม การสัมมนา การพัฒนาบุคลากรร่วมกัน เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการทำงานเพิ่มมากขึ้น

ความจำเป็นของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ความจำเป็นของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ สืบเนื่องจากการผลิตทรัพยากรสารสนเทศในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างมากมายและมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง สารสนเทศกลายเป็นปัจจัยสำคัญของโลก และเป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ สังคม รวมทั้งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทุกระดับ สภาวการณ์ดังกล่าวทำให้เพิ่มปริมาณผู้ใช้สารสนเทศและเกิดความต้องการใช้สารสนเทศในลักษณะเฉพาะเจาะจง เชิงลึก กว้าง ถูกต้องครบถ้วนและทันสมัยในขณะเดียวกัน นอกจากนี้ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศส่วนใหญ่มีปัญหาเรื่องงบประมาณ การขาดแคลนบุคลากรผู้ชำนาญงาน เทคโนโลยีสารสนเทศ และทรัพยากรอื่น ๆ ที่จะดำเนินการให้สนองความต้องการของ

ผู้ใช้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่ายห้องสมุดหรือข่ายงานของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในสังคมยุคสารสนเทศ (มาลินี ศรีพิสุทธิ. 2534 : 5) นำเสนอ ดังนี้

1. ปริมาณการผลิตทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในทุกพื้นที่ของโลกไม่มีห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศแห่งใดสามารถจัดหา รวบรวมทรัพยากรสารสนเทศได้ทั้งหมด แม้จะมีงบประมาณมากมายเพียงใดก็ตาม

2. งบประมาณไม่เพียงพอ ห้องสมุดไม่สามารถจัดหางบประมาณได้เพียงพอที่จะจัดหาและดำเนินการให้บริการทรัพยากรสารสนเทศได้ ทำให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรสารสนเทศ ทรัพยากรบุคคล อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และอาคารสถานที่

3. การทำงานซ้ำซ้อนในห้องสมุดต่าง ๆ มีการทำงานซ้ำซ้อนกันหลายอย่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงานเทคนิค เช่น การทำรายการทรัพยากรสารสนเทศขึ้นเดียวกัน ห้องสมุดแต่ละแห่งต่างทำและไม่มีมาตรฐาน ซึ่งความร่วมมือกันจะช่วยลดความสิ้นเปลืองจากการทำงานซ้ำซ้อน ทำให้ลดแรงงาน เวลาและงบประมาณสามารถใช้แรงงานและงบประมาณที่เหลือไปพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและขยายขอบเขตมากขึ้นได้

4. ผู้ใช้ต้องการสารสนเทศที่มีลักษณะหลากหลาย สาเหตุจากการที่มีการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ของสังคมมนุษย์ในทุกพื้นที่ของโลก ทำให้มีการใช้สารสนเทศเพื่อการค้นคว้าวิจัยเพื่อการตัดสินใจในการดำเนินงานของผู้บริหาร เช่นการตัดสินใจลงทุนในโครงการต่าง ๆ การศึกษาวิจัยขั้นสูง จำเป็นต้องใช้สารสนเทศที่กว้างขวาง และเชิงลึก เฉพาะเจาะจง ถูกต้อง ครบถ้วน และทันสมัย รวมทั้งความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และเกิดการผสมผสานกันมากขึ้นในลักษณะสหวิทยาการ ซึ่งการศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะต้องหาความรู้จากสาขาที่เกี่ยวข้องมากมายในขณะที่แนวโน้มของห้องสมุดจะให้บริการเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น เพื่อให้แต่ละแห่งมีทรัพยากรในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่ครบถ้วนมากที่สุด จึงจำเป็นต้องร่วมมือกันระหว่างห้องสมุดเพื่อให้ได้สารสนเทศมาบริการได้ครบถ้วนตามความต้องการของผู้ใช้บริการ

5. ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และโทรคมนาคม ทำให้การติดต่อเชื่อมโยงระหว่างห้องสมุดสะดวก รวดเร็ว เป็นการส่งเสริมการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างห้องสมุดมากยิ่งขึ้น

6. จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ทำให้การใช้และความต้องการในการใช้สารสนเทศเพิ่มมากขึ้นตามมาด้วย การจัดบริการสารสนเทศให้ทั่วถึงจึงเป็นไปได้ยาก และต้องใช้ทรัพยากรสารสนเทศจำนวนมาก จึงจำเป็นที่ห้องสมุดแต่ละแห่งต้องร่วมมือกันและแสวงหาแหล่งทรัพยากรสารสนเทศให้บริการได้พอเพียง

7. การใช้ทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดไม่คุ้มค่า ทรัพยากรสารสนเทศทุกอย่างจะคุ้มค่าเมื่อมีการใช้ และยิ่งใช้มากค่าใช้จ่ายต่อรายการจะลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรสารสนเทศนั้นมีการคัดเลือกเข้ามาในห้องสมุดแห่งใดแห่งหนึ่งแล้ว มิใช่ว่าจะมีการใช้อย่างคุ้มค่า บางครั้งอาจไม่มีการใช้เลย โดยเหตุผลต่าง ๆ เช่น ไม่เหมาะสมกับสมาชิกห้องสมุด แต่ทรัพยากรสารสนเทศบางชิ้นนั้น อาจจะมีประโยชน์และจำเป็นที่ต้องการใช้ของสมาชิกห้องสมุดอื่น เป็นต้น

ทั้งนี้ ชูติมา สัจจนันท์ (2542 : 78) ได้อธิบายถึงปัจจัยที่มีความจำเป็นต่อการสร้างเครือข่ายหรือข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ ดังต่อไปนี้

1. ปริมาณการผลิตทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทุกรูปลักษณะ ทุกสาขาวิชา และทุกประเทศทั่วโลก ไม่มีห้องสมุดใดสามารถสะสมรวบรวมทรัพยากรสารสนเทศได้ทั้งหมด แม้จะมีความเฉพาะเจาะจงหรือมีขนาดใหญ่เพียงใดก็ตาม

2. ปัญหางบประมาณ ห้องสมุดเกือบทุกแห่งประสบปัญหางบประมาณไม่เพียงพอ การเพิ่มงบประมาณไม่ได้สัดส่วนกับการขยายงาน โครงการ และเนื่องจากต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น อันอาจการซื้อจึงลดลงไปด้วย นอกจากนี้ราคาเฉลี่ยต่อเล่มของสิ่งพิมพ์สูงขึ้น เพราะมีค่าใช้จ่ายเรื่องการจัดส่งและเรื่องอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ผลสืบเนื่องจากภาวะเศรษฐกิจและปัญหาเรื่องงบประมาณ ทำให้ห้องสมุดส่วนใหญ่โดยเฉพาะในประเทศไทย ประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรสารสนเทศ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรสารสนเทศ ทรัพยากรบุคคล อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ อาคารสถานที่ ซึ่งเป็นปัจจัยเกื้อหนุนหรืออำนวยความสะดวกให้งานจัดหาทรัพยากรสารสนเทศดำเนินไปด้วยดีและบรรลุวัตถุประสงค์

3. ความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการสมัยใหม่เป็นไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว และเกิดการผสมผสานกันมากขึ้นในลักษณะเป็นพหุวิทยาการ ซึ่งเกี่ยวกับศาสตร์เกือบทุกสาขาความรู้ วิชาการในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งของบุคลากรจึงไม่เพียงพอ ไม่สามารถทันกับความก้าวหน้าของโลก การระดมความรู้ ความคิด และประสบการณ์จากหลายๆ ฝ่ายเพื่อร่วมมือกันทำกิจกรรมจึงเป็นสิ่งจำเป็น

4. ความต้องการของผู้ใช้สารสนเทศมีลักษณะหลากหลายเชิงลึก และเฉพาะเจาะจง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของวิทยาการและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคม นอกจากนี้ผู้ใช้หลายประเภท จึงมีวัตถุประสงค์ในการใช้ทรัพยากรสารสนเทศแตกต่างกัน

5. จำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในทุกหนทุกแห่งย่อมหมายถึงจำนวนผู้ใช้และผู้อาจจะใช้สารสนเทศเพิ่มตามไปด้วย ทำให้การจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพื่อบริการให้ได้ทั่วถึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก และจะต้องใช้ทรัพยากรสารสนเทศจำนวนมากซึ่งไม่มีห้องสมุดแห่งใดทำได้จึงจำเป็นต้องระดมแหล่งทรัพยากรสารสนเทศและแสวงหาแหล่งทรัพยากร

สารสนเทศทั้งในและนอกประเทศเพื่อใช้ร่วมกัน

6. การใช้ทรัพยากรสารสนเทศไม่คุ้มค่า เนื่องจากเหตุผลและปัจจัยต่าง ๆ เช่น การไม่สามารถคาดคะเนความต้องการของผู้ใช้บริการล่วงหน้าได้อย่างถูกต้อง การเลือกทรัพยากรสารสนเทศอย่างไม่เหมาะสม ไม่สอดคล้องหรือสนองความต้องการของผู้ใช้ การไม่มีบริการหรือกิจกรรมส่งเสริมการอ่านอย่างเหมาะสมรวมถึงมาตรฐานของผู้อ่าน ทำให้จำนวนผู้ใช้ทรัพยากรสูงขึ้น จึงเกิดความสูญเปล่าโดยเฉพาะทรัพยากรสารสนเทศที่มีราคาแพงเมื่อไม่มีผู้ใช้หรือผู้ใช้น้อย ความคุ้มค่าของทรัพยากรสารสนเทศอยู่ที่การมีผู้ใช่มากเท่าไรทรัพยากรสารสนเทศนั้นก็ยิ่งมีความคุ้มค่ามากยิ่งขึ้นเท่านั้น

ดังนั้นความจำเป็นของการสร้างหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เพราะด้วยปริมาณสารสนเทศที่เพิ่มมากขึ้น งบประมาณที่ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศมีจำกัด เพื่อลดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ประกอบกับเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยการเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศที่สะดวกรวดเร็ว และห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศต้องตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ จึงจำเป็นต้องมีหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เพื่อการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศที่มีอยู่อย่างคุ้มค่ามากยิ่งขึ้น

พัฒนาการของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

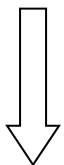
วิวัฒนาการหน่วยงานห้องสมุดและสารสนเทศมีอย่างต่อเนื่องยาวนาน มีการริเริ่มสร้างสรรค์จากนักวิชาการด้านสารสนเทศในกลุ่มประเทศในทวีปยุโรป และประเทศสหรัฐอเมริกา ก่อให้เกิดเป็นผลงานสำคัญ ที่เป็นต้นรากของความร่วมมือหรือหน่วยงานบริการของห้องสมุดและสารสนเทศ การเรียนรู้พัฒนาการของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เพื่อให้เข้าใจเข้าถึงความรู้ ความเป็นมาเพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนาต่อไป ซึ่งวรรณุช สุนทรวิจิตร และบุญทา วิสวไพศาล (2550 : 6-8) นำเสนอแผนภูมิภาพวิวัฒนาการของหน่วยงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศดังนี้

คริสต์ศักราช

ประเทศในทวีปยุโรป

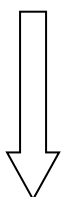
ประเทศสหรัฐอเมริกา

1500



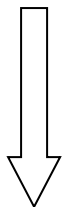
ค.ศ. 1536 กษัตริย์ฝรั่งเศสกำหนดให้ส่งหนังสือทุกเรื่องที่ตีพิมพ์ให้เก็บที่หอสมุดแห่งชาติฝรั่งเศส

1600



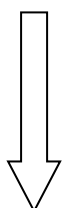
ค.ศ. 1634 นักอักษรศาสตร์ชาวฝรั่งเศสพยายามสร้างระบบการยืมหนังสือระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก โดยให้หอสมุดหลวงในกรุงปารีสยืมจากห้องสมุดสำนักวาติกันและหอสมุดบาร์เบอร์ินีในกรุงโรม

1700



ค.ศ. 1759 มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์
แห่งชาติอังกฤษและมีแผนกหนังสือทำ
หน้าที่เป็นหอสมุดแห่งชาติ และเริ่มมี
การยืมหนังสือระหว่างห้องสมุดเกิดขึ้น

1800

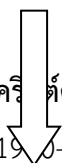


ค.ศ. 1883-รัฐบาลออสเตรเลียให้
ประเทศอื่นยืมหนังสือ
-หอสมุดแห่งชาติในยุโรปส่วนใหญ่
ให้ยืมหนังสือระหว่างกัน

1900

คริสต์ศักราช

1900-1990



ค.ศ. 1906 รัฐบาลเยอรมนีเจรจา
สิ่งพิมพ์และต้นฉบับตัวเขียนจาก
รัฐบาลสหรัฐอเมริกา

ค.ศ. 1969 รัฐบาลอังกฤษจัดตั้ง
หน่วยงาน British Library Lending
Division (BLLD) ทำหน้าที่ศูนย์กลางยืม
หนังสือ และทำสำเนาเอกสารของ
อังกฤษ และประเทศต่างๆ

ค.ศ. 1972 ตราพระราชบัญญัติ British
Library Act และ Government Act ที่
กำหนดให้บริการห้องสมุดเป็นบริการ
ระดับชาติที่จัดให้ประชาชน

ค.ศ. 1977-1980 นักวิชาการด้าน
ห้องสมุดของอังกฤษหลายคนตีพิมพ์
หนังสือและบทความแสดงแนวคิดที่จะ
ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างห้องสมุด
อย่างจริงจังมากขึ้น
-กลุ่มสมาคมห้องสมุดแห่งชาติในยุโรป
และหอสมุดแห่งชาติอังกฤษร่วมกัน
เสนอสิ่งพิมพ์ที่สะท้อนความสำคัญของ
สารสนเทศและห้องสมุดต่อประชาคม

ค.ศ. 1800-1905 -ก่อตั้ง Library of Congress -
ค.ศ. 1876 ก่อตั้ง American Library
Association (ALA) มีการประชุมครั้งแรกและมี
ผู้เสนอแนวคิดทำสหราชอาณาจักรของห้องสมุด
ร่วมกัน -ค.ศ. 1879-1905 มีนักวิชาการด้าน
ห้องสมุดของสหรัฐอเมริกาหลายคน เสนอ
บทความตีพิมพ์ในวารสาร และมีการทำงาน
ร่วมกันในรูปคณะกรรมการเพื่อพัฒนาความ
ร่วมมือระหว่างห้องสมุด

ค.ศ. 1930-1970
-มีประวัติพัฒนาการของความร่วมมือระหว่าง
ห้องสมุดในช่วง ค.ศ. 1930-1970 ปรากฏใน
บทความเรื่อง One for All: A Historical Sketch
of Library Cooperation. 1930-970
-มีการปฏิวัติทางเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์
เทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยี
โทรคมนาคมในช่วงทศวรรษ 1960 และมีการนำ
เทคโนโลยีมาใช้ในงานห้องสมุดเพื่อเข้าถึงรายการ
บรรณานุกรมของสารสนเทศ
-มีภาคีห้องสมุดเกิดขึ้นมากถึง 115 แห่ง เพื่อดำเนิน
กิจการความร่วมมือระหว่างกันด้านต่างๆ
-ก่อตั้ง Ohio College Library Center (OCLC)
ใน ค.ศ. 1967 เพื่อสร้างระบบการทำรายการ
สารสนเทศร่วมกัน ให้ผู้ใช้ได้ใช้สารสนเทศ
กว้างขวางขึ้นและลดค่าใช้จ่ายลง

ค.ศ. 1983
จัดทําคําท้องสมุคมหาวิทยาลัยขนาดใหญ่
ใน สหราชอาณาจักร ชื่อ Consortium
of University Research Libraries
(CURL)

ค.ศ. 1970

-รัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้งบประมาณเพื่อพัฒนา
ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดวิชาการ
-เกิด System Development Cooperation
(SDC)
-เกิด Guidelines for Library Cooperation :
Development of Academic Library
Consortia ที่มีการระบุความร่วมมือในแวดวง
ห้องสมุดมีการริเริ่มดำเนินการมานานกว่าเมื่อ
เทียบกับแวดวงอื่นๆ

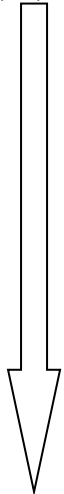
คริสต์ศักราช

ประเทศในทวีปยุโรป

ประเทศสหรัฐอเมริกา

1960-1990

(ต่อ)



ค.ศ. 1989 ช่วงต้นทศวรรษที่ 1990
-จัดตั้งสภาความร่วมมือที่เรียกว่า Library
and Information Cooperation Council
(LINC) เพื่อวางแผนและพัฒนากิจการความ
ร่วมมือที่สำคัญ โดยจัดทำรายงาน
Progress Through Planning And
Partnership รัฐบาล
-เกิดแผนกลยุทธ์ชื่อ Gateway to
Knowledge ซึ่งจะปฏิบัติการในช่วง ค.ศ.
1989-1994 เพื่อเป้าหมายใหญ่ของ British
Library ใน ค.ศ. 2000

ค.ศ. 1970-1980 มีปัจจัยส่งเสริมหลายอย่าง
นำไปสู่การเกิดความร่วมมือระหว่างห้องสมุด
อย่างกว้างขวางก่อให้เกิดภาคีความร่วมมือ
ขนาดใหญ่ที่เรียกว่า Mega Consortia

ค.ศ. 1980-1990

-ปัจจัยด้านเทคโนโลยี การเงิน องค์การและ
การเมืองที่พัฒนาขึ้นส่งผลให้บรรยากาศ และ
สภาพแวดล้อมการดำเนินงานความร่วมมือ
ระหว่างห้องสมุดและแหล่งวิชาการต่างๆ มี
พัฒนาการก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เป็นรากฐาน
ของการจัดการความร่วมมือในระยะต่อมา

1990-1994

ค.ศ. 1991-1994
-ช่วง ค.ศ. 1991-1994 เริ่มจัดตั้งศูนย์
เอกสารยุโรปที่เรียกว่า European
Documentation Center (EDC) เพื่อเป็น
ศูนย์กลางบริการสารสนเทศด้านต่างๆ ของ
สหภาพยุโรป (European Union)

ช่วงต้นทศวรรษที่ 1991

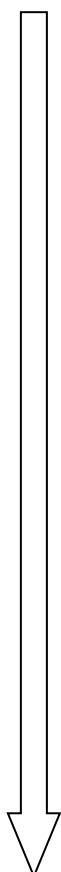
-จัดตั้ง OhioLINK ใน ค.ศ. 1990 เป็นเครือข่าย
ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดในรัฐโอไฮโอ
เพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างคุ้มค่ากว้างขวาง
เป็นแม่แบบของความร่วมมือระหว่างสถาบัน
บริการสารสนเทศที่ประสบความสำเร็จอย่างสูง

คริสต์ศักราช

ประเทศในทวีปยุโรป

ประเทศสหรัฐอเมริกา

1990-ปัจจุบัน



ทศวรรษที่ 1990-ปัจจุบัน
 วิวัฒนาการของความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีเทคโนโลยีที่เข้ามา จึงความร่วมมือระหว่างประเทศในทวีปยุโรป และประเทศสหรัฐอเมริกา

ทศวรรษที่ 1990-ปัจจุบัน

-พัฒนาการทางเทคโนโลยีเครือข่าย และโทรคมนาคมส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก มีการพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์ มีเทคโนโลยีการจัดเก็บและค้นคืนสารสนเทศ มีอินเทอร์เน็ต เชื่อมโลกเข้าด้วยกัน มีสารสนเทศเกิดขึ้นท่วมท้น ทั้งในรูปสิ่งพิมพ์ดิจิทัล ที่เอื้ออำนวยให้การดำเนินการความร่วมมือระหว่างกันทำได้สะดวกรวดเร็วยิ่งขึ้น

-ค.ศ. 1997 ผู้นำภาคความร่วมมือในสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร ริเริ่มจัดตั้งสถาบันภาคความร่วมมือระหว่างห้องสมุดนานาชาติที่เรียกว่า International Coalition of Library Consortia (ICOLC) ซึ่งครอบคลุมกลุ่มภาคความร่วมมือห้องสมุดและสถาบันบริการสารสนเทศจากสหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักรและประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป เอเชีย ออสเตรเลีย มากกว่า 150 กลุ่ม เพื่อขยายขีดความสามารถ และรวมพลังของกลุ่ม เพื่ออำนาจต่อรองด้านการจัดหาสารสนเทศ การเข้าถึงสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ที่มีจำนวนมหาศาล

แผนภูมิภาพที่ 1.1 พัฒนาการข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ

ทิมา (วรรณ สุขทรวินิต และบุญทา วิสวไพศาล. 2550 : 7-9)

จากภาพสรุปวิวัฒนาการความร่วมมือในการจัดการสารสนเทศเพื่อบริการ นอกจากสหราชอาณาจักรและสหรัฐอเมริกายังมีกลุ่มประเทศต่าง ๆ อาทิ อินเดีย ญี่ปุ่น และออสเตรเลีย รวมทั้งประเทศไทย ต่างก็มีความร่วมมือระหว่างห้องสมุดหรือข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเช่นกัน

ความร่วมมือในการจัดการสารสนเทศของสถาบันบริการสารสนเทศเพื่อการบริการ หมายถึง การที่สถาบันบริการสารสนเทศตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินงานร่วมกันและการจัดการสารสนเทศด้วยการะบวนการต่าง ๆ เช่น การผลิต การจัดหา และการใช้เทคโนโลยี โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ให้สามารถดำเนินการได้ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ในเป้าหมายให้เกิดประโยชน์ในการใช้งานจากสารสนเทศเพื่อให้บริการของสถาบันบริการสารสนเทศที่ร่วมมือกันเหล่านั้น ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมีกิจกรรมหรือการดำเนินงานร่วมกันหลายด้าน เช่น ด้านการ

พัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ ด้านการจัดทำเครื่องมือเพื่อการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันด้านการให้บริการสารสนเทศร่วมกัน ซึ่งภารกิจเหล่านี้จะต้องมีการบริหารจัดการที่มีข้อกำหนด หรือข้อตกลงร่วมกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าจุดกำเนิดความร่วมมือระหว่างห้องสมุดเป็นต้นแบบของความร่วมมือระหว่างสถาบันบริการสารสนเทศในปัจจุบัน ซึ่งความร่วมมือหรือข่ายงานของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศดังกล่าวต้องอาศัยการจัดการสารสนเทศร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การบริการสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ ทันเวลา ทันความต้องการ และคุ้มค่า การจัดการบริการห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเป็นสิ่งที่ช่วยให้ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการความต้องการที่เกี่ยวข้องกับสารสนเทศ ความรู้ ความเข้าใจ และการเรียนรู้ ซึ่งมุ่งเน้นที่วัตถุประสงค์ในการใช้สารสนเทศในการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ประกอบการตัดสินใจ แก้ปัญหาการปฏิบัติงานและการบริหารจัดการ บริการสารสนเทศในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศต่าง ๆ แบ่งประเภทตามภารกิจของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ มีทั้งระดับหน่วยงานใหญ่ซึ่งเป็นองค์กรผลิต รวบรวม ให้บริการสารสนเทศหรืออาจเป็นหน่วยงานเล็กที่ทำหน้าที่ด้านสารสนเทศ

เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของหน่วยงานใหญ่ เป็นต้น ทั้งนี้พรทิพย์ สุวันทรัตน์ (2548 : 107-108) นำเสนอพัฒนาการของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศดังนี้ จากประวัติและวิวัฒนาการของความร่วมมือของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศหลายแหล่งในภูมิภาคต่าง ๆ จะเห็นได้ว่า ความร่วมมือนี้มีประวัติที่ต่อเนื่องยาวนาน โดยใน ค.ศ. 1974 เกิดความคิดในการร่วมมือกันเพื่อจัดหมวดหมู่และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศ (Shared Cataloging) จากการที่สถาบันบริการสารสนเทศแต่ละแห่งต้องจัดหมวดหมู่และทำรายการทรัพยากรสารสนเทศที่ได้จัดหาด้วยตนเอง ภาระงานนี้นับว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการจัดเก็บและการค้นหาทรัพยากรสารสนเทศ แต่เป็นภาระที่สิ้นเปลืองแรงงานและเวลาอย่างมาก ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศหลายแห่งจึงเกิดความพยายามลดภาระดังกล่าว เช่น ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศแห่งที่ 1 ได้จัดทำรายการทรัพยากรสารสนเทศไว้แล้ว ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศแห่งที่ 2 เมื่อได้จัดทำทรัพยากรสารสนเทศรายการเดียวกัน จึงไม่จำเป็นต้องจัดทำรายการทรัพยากรสารสนเทศดังกล่าวอีก แต่สามารถนำรายการทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศแห่งที่ 1 มาใช้ได้ทันที เนื่องจากมีความร่วมมือทั้งในด้านการสร้างฐานข้อมูลกลางหรือที่เรียกว่า สหบรรณานุกรม และการพัฒนามาตรฐานในการจัดหมวดหมู่และทำรายการให้เป็นสากล จึงนับได้ว่าเป็นการลดเวลาแรงงาน รวมทั้งขั้นตอนปฏิบัติงาน หลังจากนั้นการสร้างข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศจึงมีการขยายตัวไปยังงานอื่น ๆ เช่น งานจัดทำทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน งานยืมคืนทรัพยากรสารสนเทศที่ทำให้สะดวกขึ้น เพราะฐานข้อมูลกลางที่ชี้แหล่งที่มีทรัพยากรสารสนเทศรายการที่ผู้ใช้ต้องการได้อย่างรวดเร็ว เป็นต้น ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศในระยะเริ่มแรกนั้นเป็นไปในลักษณะธรรมดา ไม่ซับซ้อน อาจประกอบด้วยห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศตั้งแต่ 2 แห่งขึ้นไป ที่ผนึกกำลังดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (ชุดิมา สัจจามันท์, 2546 : 46) เป็นการรวมตัวในลักษณะแคบ ๆ ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ส่วนใหญ่มักเป็นความร่วมมือในระดับท้องถิ่นหรือระดับภูมิภาคของตนเท่านั้น ภาพของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศในระยะต้นนี้ สะท้อนความต้องการประหยัดงบประมาณและเวลาการทำงาน ประหยัดงบประมาณการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศ โดยลดความซ้ำซ้อนและรวมตัวกันจัดซื้อเพื่อการต่อรองส่วนลดราคา รวมทั้งการขยายงานบริการสารสนเทศให้มีการใช้ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยจัดบริการยืมคืนระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ และบริการนำส่งเอกสาร ในปี 1970 เทคโนโลยีสารสนเทศคอมพิวเตอร์ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีการนำระบบห้องสมุดอัตโนมัติเข้ามาใช้ในห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศในประเทศตะวันตก พร้อมทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้ทำให้การเชื่อมโยงเครือข่ายเชื่อมโยงที่กว้างขวางขึ้นเป็นลำดับ เทคโนโลยีสารสนเทศดังกล่าวก่อให้เกิดการผลิตและเผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์หรือดิจิทัล ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศจำเป็นต้องพัฒนาเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการขยายความร่วมมือระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเพิ่มมากขึ้น และตั้งแต่ปี 1980 ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศได้ขยายเป็นหลายระดับ อาทิ ข่ายงานความร่วมมือระดับนานาชาติ มีการสร้างฐานข้อมูลบรรณานุกรมเพื่อประโยชน์ในการทำรายการบรรณานุกรมร่วมกัน ประหยัดเวลาและแรงงานในการทำงาน รวมทั้งเป็นการลดต้นทุนในการดำเนินงาน

เมื่อเข้าสู่ยุคสารสนเทศดิจิทัลเช่นปัจจุบัน แนวทางความร่วมมือของข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศพัฒนาโดยมุ่งเน้นขยายขอบเขตการเข้าถึงสารสนเทศและบริการต่าง ๆ ไม่จำกัดด้านเวลา สถานที่ และระยะทาง ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศมีการขยายขอบเขตและพัฒนาตามไปด้วย กล่าวว่ามีเป้าหมายสำคัญที่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน โดยมีเครื่องมือสำคัญ คือ สหบรรณานุกรมออนไลน์ ขยายขอบเขตการให้บริการในรูปแบบต่าง ๆ มากขึ้น และลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศ เช่น ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเป็นช่องทางในการจัดซื้อทรัพยากรสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ร่วมกัน รวมทั้งมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสารสนเทศของรัฐ กฎหมาย และลิขสิทธิ์ ขณะเดียวกันสมาชิกของความร่วมมืออาจเป็นห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศประเภทเดียวกัน เช่น กลุ่มห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศสังกัดมหาวิทยาลัย หรือเป็นห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศประเภทอื่น ๆ เช่น ห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเฉพาะด้าน ซึ่งมีทั้งที่เป็นสมาชิกภายในประเทศหรือนานาชาติในอุดม รัชสาสุข (2555 : 6-13) พัฒนาการของข่ายงานห้องสมุดเป็นการติดต่อกันระหว่างห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศเพื่อจัดหาทรัพยากรสารสนเทศที่เป็นประโยชน์หรือเป็นที่ต้องการสำหรับผู้ใช้รายบุคคลให้ได้ทรัพยากรสารสนเทศในระยะเวลาที่กำหนด อาจยืมต้นฉบับหรือการทำสำเนาก็ได้ ข่ายงานห้องสมุดและศูนย์สารสนเทศหรือความร่วมมือในการบริการในประเทศไทย เริ่มขึ้นใน พ.ศ. 2510 ภายใต้โครงการ Thai University Library Project Book Program ซึ่งเป็นโครงการ ที่องค์การบริหารวิเทศกิจแห่งสหรัฐอเมริกา (United States Organization Missions-USOM) ได้ร่วมมือกับรัฐบาลไทยโดยสภาวิชาการศึกษาแห่งชาติ (ปัจจุบันคือสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ) ออกเงินฝ่ายละ 100,000 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อจัดซื้อหนังสือและวารสารด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสารสนเทศให้ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย 10 แห่ง โครงการได้จัดตั้งคณะกรรมการประกอบด้วยบรรณารักษ์ของห้องสมุดทั้ง 10 แห่งเพื่อดำเนินโครงการจัดทำสัปดาห์รายการและการยืมระหว่างห้องสมุด อย่างไรก็ตาม โครงการความร่วมมือดังกล่าวได้หยุดไปก่อนที่การดำเนินการจะบรรลุวัตถุประสงค์เนื่องจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ได้ย้ายสังกัดไปสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย

ใน พ.ศ. 2519 ผู้บริหารห้องสมุดมหาวิทยาลัยกลุ่มหนึ่งได้ริเริ่มนัดพบกันเพื่อปรึกษาหารือ

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการดำเนินงานห้องสมุดซึ่งต่อมาได้ขยายเป็น 13 แห่ง คณะผู้บริหารกลุ่มนี้ ได้กำหนดให้มีการประชุมเดือนละครั้งเรียกว่า “การประชุมบรรณารักษ์มหาวิทยาลัย” โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการดังนี้

1. เพื่อร่วมมือกันหาความก้าวหน้าทางวิชาชีพบรรณารักษ์
2. เพื่อยกระดับมาตรฐานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา
3. เพื่อร่วมมือกันพัฒนาห้องสมุดทั้งในด้านการบริหาร เทคนิค และการบริการ โดยการใช้

ทรัพยากรสารสนเทศร่วมกัน เพื่อประหยัด สามารถให้บริการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

ต่อมาที่ประชุมเห็นควรขยายการรวมกลุ่มบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่กว้างขวางขึ้นจึงได้จัดตั้ง “ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย” ขึ้น และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา” โดยปัจจุบันได้ดำเนินงานภายใต้สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ

ใน พ.ศ. 2522 ชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยได้จัดสัมมนาขึ้นเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 16-19 พฤษภาคม 2522 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ในหัวข้อ “ความร่วมมือระหว่างห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย” โดยมีผู้บริหารห้องสมุดและหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 13 แห่งเข้าร่วมสัมมนา ผลจากการสัมมนาทำให้เกิดการจัดตั้งกลุ่มงานความร่วมมือในการดำเนินงานห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มงานจัดหา กลุ่มงานวารสารและเอกสาร กลุ่มงานวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ กลุ่มงานบริการ และกลุ่มงานโสตทัศนวัสดุอุปกรณ์ โดยกำหนดให้ห้องสมุดแต่ละแห่งส่งบรรณารักษ์เป็นผู้แทนมาร่วมปฏิบัติงาน ในกลุ่มงานต่าง ๆ (อุไร วุฒิวิทย์การ, 2528 : 63-65 ; มาลินี ศรีพิสุทธิ, 2533 : 625-627 ; นฤมล รักษาสุข, 2555 : 11) ใน พ.ศ. 2523 ทบวงมหาวิทยาลัย (ปัจจุบันคือสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงานความร่วมมือหรือข่ายงานห้องสมุดของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาของรัฐกลุ่มดังกล่าว โดยได้แต่งตั้งผู้บริหารของห้องสมุดได้ดำเนินงานในรูปแบบ “คณะอนุกรรมการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา” มีรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัยเป็นประธานคณะอนุกรรมการฯ และคณะอนุกรรมการฯ ได้แต่งตั้งให้กลุ่มทำงานเป็นคณะทำงานของคณะอนุกรรมการฯ (มาลินี ศรีพิสุทธิ, 2533 : 625 ; นฤมล รักษาสุข 2555 : 11)

ปัจจุบันการดำเนินงานของคณะอนุกรรมการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาได้หยุดชะงักลงอย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของคณะทำงานยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง และเนื่องจากจำนวนของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาที่ร่วมมือกันดำเนินงานความร่วมมือได้ขยายขอบเขตกว้างขวางขึ้นตามพัฒนาการของการอุดมศึกษาไทย คณะทำงานความร่วมมือนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนเพื่อความเหมาะสมในการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งปัจจุบันมีทั้งสิ้น 6 คณะทำงาน ได้แก่

คณะทำงานฝ่ายวิเคราะห์ทรัพยากรสารสนเทศ คณะทำงานฝ่ายพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ คณะทำงานฝ่ายบริการสารสนเทศ คณะทำงานฝ่ายวารสารและเอกสาร คณะทำงานฝ่ายเทคโนโลยีสารสนเทศ และคณะทำงานฝ่ายเทคโนโลยีทางการศึกษา โดยบรรณารักษ์ที่ทำหน้าที่ในแต่ละคณะทำงานได้ร่วมประชุมและดำเนินโครงการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการบริการสารสนเทศ เช่น การจัดทำคู่มือการบริการยืมระหว่างห้องสมุด การพัฒนาฐานข้อมูลหัวเรื่องภาษาไทยออนไลน์ (Online Thai Subject Headings) และการจัดทำเว็บบล็อก เป็นต้น (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล. 2553 : 145-177) สำหรับการจัดสัมมนาความร่วมมือระหว่างห้องสมุดได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน โดยมีห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ

เดือนธันวาคม พ.ศ. 2528 กระทรวงศึกษาธิการโดยความช่วยเหลือของคณะกรรมการระบบสารสนเทศวิทยาศาสตร์สากล (United Nations International Scientific Information System - UNISIST) ได้เสนอโครงการจัดตั้งระบบสารสนเทศแห่งชาติ (Thai National Information System - THAI NATIS) ขึ้นเพื่อให้การพัฒนาสารสนเทศของประเทศมีเอกภาพและได้รับการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรมซึ่งคณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการและอนุมัติให้ดำเนินการได้เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2529 โดยนโยบายประกาศหนึ่งของโครงการ คือ การสร้างข่ายงานสารสนเทศทางวิชาการเพื่อความร่วมมือในการดำเนินงานด้านการสงวนรักษา รวบรวม จัดระบบ จัดเก็บและเผยแพร่และส่งเสริมการใช้ทรัพยากรสารสนเทศผ่านการดำเนินงานของศูนย์ประสานงานในแต่ละสาขาวิชา (วรณัฐ สุนทรวินิติ และบุญทา วิสวไพศาล. 2550 : 13-26) ได้แก่

1. ศูนย์ประสานงานสารสนเทศสาขาเกษตรศาสตร์ มีสำนักหอสมุดเกษตรศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบ
2. ศูนย์ประสานงานสารสนเทศสาขาแพทยศาสตร์ มีสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยมหิดลเป็นผู้รับผิดชอบ
3. ศูนย์ประสานงานสารสนเทศสาขามนุษยศาสตร์ มีกองหอสมุดแห่งชาติ เป็นผู้รับผิดชอบ
4. ศูนย์ประสานงานสารสนเทศสาขาวิทยาศาสตร์ มีกองสารสนเทศศาสตร์และเทคโนโลยีกรมวิทยาศาสตร์บริการเป็นผู้รับผิดชอบ
5. ศูนย์ประสานงานสารสนเทศสาขาเศรษฐศาสตร์ มีธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้รับผิดชอบ
6. ศูนย์ประสานงานสารสนเทศสาขาสังคมศาสตร์ มีสำนักบรรณสารการพัฒนาสถาบัน